

ה' של ספינה

אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

לראות חיות ובריות משונות, כי כמה אנשים תמימי דרך ההולכים בתורת ה' אומרים שלא די שאין איסור לבקר בגן החיות, אלא אפילו מצוה נמי איכא כדי לברך ברוך משנה הבריות. והשיב, שהדבר מפורש לאסור בכמה דוכתי. ומהם בשבת (קמט), כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת, ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה, שנאמר אל תפנו אל האלילים, לא תפנו אל מדעתכם. ופי' רש"י, כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות וכותבים זו צורת חיה פלוגית, או דיוקנאות כגון מלחמת דוד וגלית. וסיים עלה, וא"כ ק"ו שיש בזה איסור דאורייתא של אל תפנו אל האלילים, לא תפנו אל מדעתכם. עכת"ד.

ומרן רבינו זצ"ל בספרו חזון עובדיה ברכות האריך להשיג על דבריו וכתב: "וכעת בא לידי ספר ילקוט אברהם, וראיתי אליו (בחאו"ח) סימן נא ד"כ ע"ב), שהאריך להשיג על הערוגת הבושם הנ"ל, והן עתה ראיתי בספר לקט יושר לתלמיד מהרא"י (בחאו"ח) עמוד 10), שאמר מהרא"י שלא ראה ארי מימיו, לכן הלך בשבת לראות שני אריות שהובאו שם. הרי לפנינו מעשה רב מהגאון מהרא"י להקל. גם מרן החיד"א במדבר קדמות (מע"ב ב אות כב) כתב, ואני הצעיר ראיתי במגדל העיר לונדרים חיות משונות ומבהילות ותקיפות מאד, כמעט יותר מן האריות, וקשורות בכבלי ברזל. ושם ראיתי ג"כ נשר יפה מאד, ואמרו שהיה בן מאה שנה, וכך כתוב בספריהם, גם ראיתי חתול יפה מאד ממזר, מלביאה וחתול, ויש לו גבורת אריה, וכבול בכבלי ברזל, וערפל חתולתו. ועוד ראיתי שם כמה מיני חיות מאמריקה. עכ"ל.

והוסיף בספרו מעגל טוב (עמוד לב), ובהיותי בלונדון הולכיני למגדל ששם כל מיני חיות, אריות נמרים ונשר בן מאה שנה וכו', גם ראיתי שם דמות כל מלכי אנגליא צלם דמות תבניתם מברזל, ורוכבים על סוסי ברזל, להפליא, שכל רואיהם למראה עיניו ישפוט כאילו יש בהם רוח חיים. ומלבושי שריונות ממינים שונים עדר עדר לבדו. וכמה מיני כלי מלחמה ומערכות נשק, וראיתי כתר מלכות ואבני נזר מתנוצצות מלאים זיו ומפיקים נוגה וכו'. ע"ש.

גם הגאון ממונקאטש בנימוקי או"ח (סי' רכד ס"ח) כתב, ובהיותי בברלין בקרתי בגן המלך, וראיתי שם קופים ופילים וכל מיני חיות ונחשים ותנינים למיניהם נפלא מאד. מה רבו מעשיך ה', ובירכתי הברכה על הקופים, וכיונתי לצאת י"ח גם על הפילים, אף שהם בחדר אחר בתוך הגן וכו'. ע"ש. וכן שמענו על כמה גדולים חקרי לב חסידים ואנשי מעשה שעשו מעשה בעצמם לבקר בגן החיות, ויש להם על מה שיסמוכו, וכמו שביארנו שכן

כי איך תהיה ראות צדיק לרעה וכו'. והלא כתיב (משלי כב, ט) "טוב עין יבורך", אלא להיות כי כל חלק רע שבעולם בהכרח כי יהיה לו דבר המעמיד כל שהוא מהחיוני שהוא בחינת הטוב וכו'. כי חלק הרע שם מיתה יש לו ואיך יחיה ויהיה במציאות ואין צריך לומר שיתנועע וילך כבעלי חיים, לזה בהכרח שיהיה בו חלק כל שהוא מבחינה הנקראת חיים, וזה חלק טוב.

"עוד יש לך לדעת כי כל מקור ישאף למינו וישאבנו, וזה הוא סוד בחינת בירורי ניצוצי הקדושה באמצעות נשמות ישראל ועסק תורתם, והצדיקים העצומים קדמונינו יכירו בהביטם באדם רשע לברר ממנו כח החיוני שהוא בחינת הטוב באמצעות הראיה הדקה אשר יביטו בעין החכמה להוציא חלק הטוב ההוא, כי כשיתכוין למול ענף הקדושה תעשה בו נפש הצדיק כמעשה אבן השואבת לברזל הנקראת קאלמיט"ע בלע"ז (מגנט) שתוציאנו ממקום שנקבע שם בראיה, וה' עשה דמיונות בעולם להאמין אדם בתורת חכם ומעתה נמצא דעת א-להים באומרם ומת כל בכור, פירוש כי באמצעות שאני עובר בתוך מצרים בזה ימות מעצמו כל בכור, כנתינת עין של חכמים ברשעים ועושים אותם גל של עצמות, כי באמצעות כן יצא מהם החיוניות, כמו כן הדבר הזה, שיפריד מהם באמצעות העברתו שם כל נשמות הבכורות, והבן הדברים."

נח:

**"הרואה פיל קוף וקפוף אומר
ברוך משנה הבריות"**

האם מותר ללכת לגן החיות

בשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ח סי' לט) נשאל אם מותר לילך אל צ'רקוס אשר שם יכולים

נח.

**"רב ששת נתן עיניו בו
ועשאו גל של עצמות"**

איך נתן בו רב ששת עיניו והרי היה סומא

לכאורה קשה איך נתן בו עיניו, הלא רב ששת היה סגי נהור. ומצאתי במהרש"א שעמד בזה וכתב: "צריך לומר דנס נעשה לו לרב ששת ונתפקח כדי לתת בו עיניו לעונשו בכך. ועוד יש לומר דבכל מקום שאמרו 'ונתן בו' עיניו לאו ממש קאמר אלא דקללו בכך שיעשה גל של עצמות ועיניו י"ל שנעשה עצמות כאלו כבר מת ונרקב הבשר שכבר היה ראוי למות ועל דרך 'רשעים בחייהם קרויים מתים' וק"ל." ורבינו הרמב"ן בספרו איגרת הקודש (פרק ה') כתב: "דע כי בהיות החסידים הקדושים מדביקים מחשבתם בעליונים, כל דבר שמחשבין עליו באותה שעה היה מתקיים אם טוב ואם רע. והוא שאמרו (ב"ב עה). נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. וכתוב בתענית (כד). בהיא ברתא תובי לעפרך, וכן היה. ומה שאמרו (חגיגה ה:) כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בו או מיתה או עונ". ע"כ. ונראה מדבריו שכתב "שהיו מחשבים בו ומתכוונים עליו", שאין הכוונה נתן עיניו בו שהסתכל עליו בעיניו דווקא, אלא עיניו הוא מלשון עיון שהיו מעיינים ומחשבים עליו. ולפי זה אתי שפיר היטב גם בהך דרב ששת. וכ"כ בהגהות הריעב"ץ ז"ל כאן דנתן עיניו ר"ל עיני מחשבתו, ע"ש.

ורבינו האור החיים הקדוש בפרשת בא (יא, ה) ביאר הדברים וז"ל: "עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (יבמות מה). יהב ביה עיניה וקטליה, גם אמרו (ברכות נח). ונעשה גל של עצמות, והנה דברים אלו בהשקפה ראשונה ירחקם השכל,

נראה העיקר להלכה, שהכל לשם שמים. וכמו שכתוב בכל דרכיך דעהו וכו". ע"כ דברי מרן.

סא

"אחרי ארי ולא אחרי אשה"

המרחק שאסור לילך אחרי אישה

כתב הרדב"ז בתשובותיו (ח"ב סימן תשע): "שאלת ממני אודיעך דעתי במה שאמרו אחרי ארי ולא אחרי אשה, אם נוהג דין זה בארצות הללו שהנשים הולכות מכוסות מכף רגל ועד ראש ואין נגלה ממנה דבר שיוכל האדם להסתכל בו. תשובה: לא נתנו רז"ל דבריהם לשעורין אלא כל הנשים שוות וכל המקומות שוים. ותו דאין הטעם משום שמסתכל במקום המגולה ממנה, דבמקום אחר אמרו כל המסתכל בעקבה של אשה כאילו מסתכל במקום התרפה, אלא עיקר הטעם הוא מפני שיבוא לידי הרהור, ועל ידי הלכה ותנועותיה אעפ"י שהיא מכוסה יבוא לידי הרהור. דמי לא עסקינן בזמן חכמי התלמוד שהיו הנשים הולכות מכוסות ואפ"ה אסרו".

ובשו"ת תורה לשמה (סימן שפב) נשאל, "מה שאמרו רז"ל בגמרא דברכות דף ס"א, לא יהלך אדם אחרי אשה בדרך אם הוא דוקא בדרך או אפילו בחצר ובבית גם רצינו לדעת כמה הוא שיעור אזהרה זו שצריך להיות מרחק ביניהם דמסתברא אין כונת רז"ל לאסור כמלא עיניו ובודאי שיש שיעור לזה. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה".

והשיב להם: "מ"ש בדרך לאו דוקא אלא ה"ה בחצר וכן תמצא לרבי יוחנן דאמר התם בגמרא דברכות אחרי ארי ולא אחרי אשה ולא חילק ולא זכר דרך וגם על פי טעם הפשטי נראה דלא שניא וכן ע"פ הטעם הנסתר בסודן של דברים שגילה רבינו האר"י זצ"ל. גם מוכח להדיא דלא שניא ובכל מקום אסור. ומה ששאלתם על השיעור שצריך להיות ביניהם הנה השיעור הוא ארבע אמות ואם יש ארבע אמות ביניהם מותר לילך דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע וכן תמצא בדין המתפלל שאסרו רבותנו ז"ל לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל בין מלפניו בין מן הצדדין בין מלאחריו וכנז' בש"ע א"ח סי' ק"ב וכן תמצא נמי בדין הזקן והת"ח שחייב אדם לקום מפניהם משיגיעו לתוך ד' אמותיו וקודם שיגיעו לתוך ד' אמותיו אינו עומד וכנז' בש"ע יו"ד סי' רמ"ד וכן לענין להתרחק מן הטנופת דקי"ל חוץ לארבע אמות שרי וכן תמצא עוד בשיעור הרחקה דסגי בד' אמות לענין מת כנז' בש"ע יו"ד סי' שס"ז ע"ש. וכן הדבר מפורש

יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה".

סא:

"אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן"

מה רמזו באומרים 'עד כאן'

כתב בספר אגרא דכלה בראשית (ג, טו): "ואיב"ה אשי"ת בינ"ך. סופי תיבות שם הקדוש כה"ת, אשר סגולתו להנצל מכל אויב ואורב, והיא חילוף שם שד"י באותיות של אחרי, והנה כל המקטריגים והמזיקין מסטרא דנחש הקדמוני, נרמז זה בתוך קללת הנחש להינצל מקטרוגו והיזקו ומכל מיני אויב ואורב, והוא בס"ת הפסוק כי לא עזב"ת דורשי"ך ה' (תהלים ט, יא), ובר"ת כל ה'נשמה ת'הלל (שם קג, ו).

ואדונינו משה שהוא בא בעולם לתקן ולהסיר זוהמת הנחש הרג את המצרי בשם זה כנרמז בתורה ביום השני למה תכ"ה רעך (שמות ב, ג) מפני שהמצרי היה מסטרא דנחש הקדמוני מהרע של קין כנודע, והשם הזה נרמז גם כן בס"ת ואהבת א"ת ה' אלקי"ך (דברים ו, ה).

"ונמצא כתוב בספר מקדש מלך (לרבי שלום בזאגלו), שזה הוא שאמרו תלמידי רבי עקיבא אליו רבינו עד כאן (ברכות סא, ב), ר"ל אמור עוד גם ואהבת, ותזכור בכונתך את השם הנ"ל ולא יוכלו כל אויביך לנגוע בך, ולא רצה כי כל ימיו היה מצטער שתבוא לידו מצוה זאת. והשם הזה מסוגל להריון ושלא תפיל אשה פרי בטנה, ונרמז בס"ת הנ"ך הר"ה וילד"ת בן (בראשית טז, יא), ולהיות הנחש גרם המיתה, נרמז במאמרו ית' השם המסוגל להולדה להוליד בדומה ולקיום המין".

הדרן עלך מסכת ברכות.

לאסוקי שמעתתא

כליות יועצות (סא.)

בדין תרומת כליה

מרן רבינו זצ"ל, ביביע אומר (ח"ט חח"מ סימן יב) אחר שדן בארוכה בעניין זה, האם מותר לאדם לתרום כליה לחברו השרוי בסכנה, העיר, שלא נחלקו הפוסקים אם רשאי אדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו, אלא באופן שהסיכון היה ניכר באחוזים ניכרים, אבל לאור התפתחות חכמת הניתוח בשנים האחרונות, ירד הסיכון עד כדי כך שאינו מיעוט הניכר כלל, ואין לחוש לו להחשיבו בספק סכנה. ומעתה נראה שאף לדברי הגאונים שהזכרנו שאסרו את הדבר, בזמנינו העיקר להלכה שיש להקל בזה.

והביא רבינו זצ"ל סיוע גדול לדבריו, מדברי הרדב"ז, שכתב, שמה שכתב הרמב"ם (בפ"א מהלכות רוצח) שכל היכול להציל נפש מישראל ולא הצילו עובר על מה שנאמר בתורה "לא תעמוד על דם רעך", זהו אפילו באופן שיש "קצת סכנה" למציל, כגון שרואה את חברו טובע בנהר, או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו, שבכל אלה יש קצת ספק סכנה למי שבא להציל, ואף על פי כן חייב להציל. ומבואר אם כן בדברי הרדב"ז, שבספק סכנה קלוש, שאינו ספק שקול, מותר לאדם להכניס עצמו בספק סכנה, בכדי להציל את חברו מודאי סכנה.

ועל כן להלכה, העלה מרן רבינו זצ"ל, כי מותר וגם מצוה לאדם לתרום כליה אחת מכליותיו להצלת אדם מישראל השרוי בסכנת מחלת כליות. וראויה מצוה זו להגן אלף המגן. ומכל מקום בודאי שלא יעשו כן אלא על ידי רופאים מומחים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.